

de abból csak tizenhetet hoztak maguk a tagok, a többit a szomszédos állami tartalékföldről kapták. Elképzelhető, milyen eredményeket értek el ilyen helyzetben. Nem csak a rossz példák hatottak a mozgalom ellenében, hanem — köztudott — sok egyéb politikai körülmény, elsősorban a hivatalos mezőgazdasági politika rontotta le hitelét. A tanulmány vázlatosan szól ezekről, de néhány jól választott példával és utalással pontosan érzékelteti, mit jelentettek Apátfalva társadalmának a fedezet nélkül kezdeményezett munkaversenyek, a gépállomások hanyag munkája, a begyűjtés és beszolgáltatás, a gazdasági rendőrség padlássöprései, a túlhajtott kulákpolitika, s ezeken túl a különfajta törvénysértések. Mégis, sem 1953-ban, sem 1956-ban nem érte nagyobb csapás a helyi termelészövetkezeteket. Viszonylag kevesen léptek ki, igaz, a tagok száma sem nagyon emelkedett. Két kis területű közös gazdaság pedig átvészelte ezeket az éveket, és 1956—1959 között stabilizálódott, viszonylag jó eredményeket mutatott föl. Ezek váltak alapjává annak a három termelészövetkezetnek, amelyek 1960 és 1968 között most már az egész község dolgozó parasztságát egyesítették. Az utolsó szakasz az 1968-ban végbement egyesüléskor kezdődött, de a különböző fejlettségű, gazdasági erejű szövetkezetek összekerülése miatt keletkezett válság hullámai még 1973-ban sem simultak el teljesen.

Aligha lehet pontosan érzékeltetni az apátfalvi viszontagságokat, olyan sokrétűek. Halász Péter ugyanis a fősoroltakon kívül még számos más mozzanatot, például a gazdálkodás szerkezetének és arányainak változását (természetesen számadatokkal, statisztikákkal a lehetőségek szerint alátámasztva), a termelészövetkezeti demokratizmus érvényesülését, a szakember- és vezetőkérdést, a tagok anyagi és társadalmi helyzetét is vizsgálja és elemzi. S ha könyvének bemutatásából eddig nem tetszett volna ki, hogy korántsem — a köznapi értelemben sem — száraz, hanem izgalmas, de egyben tudományos igényű a munkája. Bővelkedik drámai mozzanatok felidézésében, bátran perel azért, hogy minél többet mondhasson el a közel-múlt nehéz esztendeiről a jövő érdekében.

Ha hiányérzete marad az olvasónak, úgy vélem, abból adódhat, hogy nem látja az apátfalvi események távolabbi háttérét, csupán a megyéről, de inkább a járásról esik szó a viszonyítások során. Erről azonban elsősorban nem a szerző tehet. A korszakot és a témát közelsége miatt az országos kitekintésű történetírás még nem dolgozta föl. Nincsenek összegyűjtve, sem föltárva tanulmányozásának forrásai, ezzel a kérdéssel Halásznak is minduntalan találkoznia kellett, ha részletvizsgálatokba bocsátkozott. Gyakran kénytelen volt szóbeli visszaemlékezésekre támaszkodni, s ha a kívülről jött ember objektivitása sokszor segített a személyes indulatok megsűrésében, bizonyára nem mindig sikerült tisztán látnia. A tévedés lehetőségét azonban felelősen vállalta. Feltehető, hogy a tanulmány adatai, megállapításai, évek múlva, ha már távolabbról szemlélhetjük a kort, a termelészövetkezeti mozgalom első szakaszait, javításra szorulnak, esetleg meg is fogják némelyiket cáfolni, az úttörés értékéből azonban akkor sem lehet majd levonni. (*Akadémiai, 1975.*)

KÓSA LÁSZLÓ

Selye János: Bonckés alatt a kutatás

A stressz és az általános adaptációs szindróma akkor még tankönyvön kívüli fogalmát e rövid recenzió írója, valamikor az ötvenes évek elején, néhai Went István fiziológus professzor egzakt előadásában hallotta először. „A sok nyelvet beszélő komáromi fiú” ekkor került tudatában az élettan külföldön élő magyar klasszikusai

közé, Szent-Györgyi Albert és Verzár Frigyes szomszédságába. Went nem volt anekdotázó alkat, hallgatóit ritkán kalauzolta kanyaros kitérőkre, de a stressz „story” (új hormon keresése közben a szervezet védekezését szolgáló általános alkalmazkodási tünetcsoport felismerése) oly színesen-élvezetesen ismertette, hogy a szelekciót kedvelő memória azóta is szigorlatra kész állapotban őrzí. Alig egy évtized múltán a lefordíthatatlan stressz polgárjogot nyert mindennapos szóhasználatunkban, az illusztris szerző hármass könyvével az anyanyelvén is „tudományos bestseller” lett, a „levél Johnnak” Jánoshoz már magyarul szól, gyaníthatóan némi szereppel az orvoskari túljelentkezésben.

A Kriterion Könyvkiadó „Korunk Könyvek” szerkesztői, jelesül Dankanits Ádám, Molnár Gusztáv, Szabó T. E. Attila és Toró Tibor hasznos, szép feladatra vállalkoztak, midőn a sorozat szelleméhez illően a Selye-trilógia legjellemzőbb feljegyzéseit „Bonckés alatt a kutatás” címmel egyetlen kötetbe tömörítették. Ritka manapság az olyan lírikus alkatú kutató, aki írói ihlettel önmagát a tudóssá válás modelljéül kínálja, pontosabban: a szigorú szakmai szemlélet nem kedvez az efféle alanyi megnyilvánulásoknak. Ezért rendhagyó eset a Selye professzoré, s ebben (is) rejlik olvasottsága. Ugyanígy természetesen az olvashatóságában és az élmény érzékelhető hitelében. Ez a népszerűség nem vét a szakszerűség szabályai ellen, és nem önmagáért való érdekesség. A „kedves John” itt olyan világba invitáltatik, ahol a stressztünetcsoport, az anafilaktoid-gyulladás, a szteroidanesztézia, az endokrin vese és a kalcifilaxis kiemelkedő kilométerkövei mentén, kanyargós úton kísérik végig, várható nehézségek ellenében elérhető célok felé kap biztatást az illetékestől. „Az életet csak az értheti meg, aki egy kicsit maga is költő” — írja a vele egy kontinensen élő nagy kortárs, Szent-Györgyi Albert, az egyik Selye-könyv előszavában. A stressz megfogalmazója valóban poéta, nemcsak azért, mert alkalmasint aktív verselő, hanem mert a gépesített kutatás szomszédságában a költők szenvedélyével mer szubjektív lenni, és a biológiai képletek szigorát lírai közegben tudja megszelídíteni. A teamtudósok falanszteri személytelenségével szemben (amely a gyógyító gyakorlatot is fenyegeti) ő az összegező egyén ideálját, az érzékszerveivel észlelő típusát érvényesíti.

Az avatott válogatók jóvoltából pedig megtörténik az a csoda, hogy három ismert könyvből egy negyedik kerekedik, amely önálló mondanivalóval kínálkozik a könyvespolcra. (*Kriterion*, 1975.)

SZÁLLÁSI ÁRPÁD

Szerkesztői asztal

Realista törekvések mai művésztünkben a címe annak a kiállításnak, amely január 20-tól látható a Magyar Nemzeti Galériában. A Dezső József, Fejér Csaba, Németh József, Patay László, Szalay Ferenc, Szurcsik János festőművészek munkáiból rendezett kiállítás értékelésére áprilisi számunkban visszatérünk.

*

Móra Ferenc ifjúkori verseit *Kiskunfélegyháza város tanácsa adta ki*. „Móra Ferenc félegyházi élete” címmel *Mezősi Károly*, a néhány évvel ezelőtt

elhunyt, kitűnő *Petőfi- és Móra-kutató* irt bevezető tanulmányt. A kötetet Péter László szerkesztette.

*

A hódmezővásárhelyi Frankel Leó Közgazdasági és Egészségügyi Szakközépiskola látta vendégül szerkesztőségünket február 14-én. A folyóirat munkájáról dr. Vörös László főszerkesztő beszélt, a kérdésekre Annus József főszerkesztő-helyettes, Olasz Sándor szerkesztő és Tóth Béla író, rovatvezető válaszolt.